

Ресоціалізація неповнолітніх,

засуджених до позбавлення волі

І. П. Міщук

кандидат юридичних наук, викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту кримінально-виконавчої служби

Неповнолітні, які відбули покарання і повернулись з місць позбавлення волі, опиняються в складній життєвій ситуації. Адже після тривалої ізоляції їм важко адаптуватись до умов соціального середовища, інтегруватись в соціальні групи, прийняти норми і цінності громадського суспільства.

Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» від 17.03.2011 року визначає, що соціальна адаптація – це процес засвоєння звільненими особами соціального досвіду з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві [1].

Як справедливо зауважує О. М. Денисюк, по-перше, процес соціальної адаптації є процесом становлення особистості, поступовим засвоєнням нею вимог, придбанням соціально значимих характеристик свідомості і поведінки, які регулюють її вза-

ємини із суспільством, а по-друге, в правовому аспекті це виявляється в тому, що індивід стає соціально відповідальним суб'єктом своєї поведінки [2, с. 48].

Вважається, що соціальна адаптація неповнолітніх, які повертаються з місць позбавлення волі, має свої особливості і відбувається у такі етапи, як:

- ресоціалізація (підготовка до повернення особистості в суспільство, відновлення соціальних зв'язків) здійснюється у виховних установах пенітенціарної системи;

- реінтеграція (повернення особистості у суспільство як члена соціального життя за допомогою заходів реабілітації і провадиться після звільнення, зокрема, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді) [3].

Зупинимось окремо на етапі ресоціалізації неповнолітніх як процесі, що безпосередньо відбувається у виховних колоніях Державної пенітенціарної служби України.

Насамперед щодо визначення поняття «ресоціалізація» відзначимо, що згідно з ч. 2 ст. 6 КВК України ресо-

ціалізація трактується як свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Так, у частині 3 статті 6 КВК України визначено, що основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених є:

- 1) встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим);
- 2) суспільно корисна праця;
- 3) соціально-виховна робота;
- 4) загальноосвітнє і професійно-технічне навчання;
- 5) громадський вплив [4, с. 5].

Водночас принципово важливим аспектом сутнісної основи ресоціалізаційного процесу неповнолітніх є те, що позбавлений волі підліток потрапляє в ув'язнення у віці 14-18 років, тобто в той самий час, коли проходить формування особистості людини. Саме в цьому віці у повному обсязі починається засвоєння підлітком тих соціальних ролей, котрі йому доведеться виконувати в самостійному, дорослому житті, визначається його місце в суспільстві, формуються певні моральні принципи. Тому працівникам виховних колоній пенітенціарної служби у процесі своєї роботи слід зосереджуватись саме на вихованні всебічної і гармонійної особистості, забезпеченні здобування неповнолітніми необхідної освіти, допомозі їм у виборі життєвого шляху та визначенні соціальних пріоритетів.

Таким чином, провідною категорією, завдяки якій, власне, і можливий процес ресоціалізації неповнолітніх в установах виконання покарань, є виховання.

Аргументованою є позиція О. С. Бартків та Є. А. Дурманенко, що виховання

як головний ресоціалізаційний механізм – один із найскладніших соціальних процесів, спрямований на підготовку неповнолітніх засуджених до самостійного життя. В умовах пенітенціарної системи він безупинний і проявляється в кількох взаємозалежних площинах – це головна мета пенітенціарного закладу; педагогічний процес, що забезпечує досягнення мети; нарешті, внутрішній процес якісної зміни свідомості, почуттів і поведінки особистості [5].

Для того, щоб неповнолітній у місцях позбавлення волі став повноцінною особистістю, виховний процес повинен бути інтеграцією морального, правового, трудового, фізичного, естетичного та етичного виховання. Належне місце має бути відведене і перевихованню, при здійсненні якого необхідно виправляти попередній негативний життєвий досвід вихованця шляхом спрямування його активності у соціально значиму сферу діяльності.

Поряд з вихованням, на нашу думку, у колоніях для неповнолітніх важливо зосереджуватись і на відновленні їх сімейних зв'язків. Адже, враховуючи вікові та психологічні особливості неповнолітніх, саме цей ресоціалізаційний чинник для них має беззаперечне значення.

Отже, підводячи підсумок, зазначимо, що ресоціалізація неповнолітніх, засуджених до позбавлення волі – це складний процес, спрямований на повернення їх у суспільство повноцінними громадянами з позитивно орієнтованою життєвою позицією та моральними принципами. Найважливішим серед заходів для досягнення мети такої ресоціалізації ми визначаємо виховання, однак не можна залишати поза увагою й інші заходи, враховуючи при цьому категорію засуджених осіб.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» від 17.03.2011 року № 3160-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Денисюк О. М. Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки / О. М. Денисюк. – К. : ДЦССМ, 2003 – 164 с.
3. Вакуленко О. В. Соціальна адаптація неповнолітніх та молоді, які повертаються з місць позбавлення волі / О. В. Вакуленко, Н. Ю. Дідушко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповн. станом на 12 грудня 2012 р. (офіц. текст). – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 96 с.
5. Бартків О. С. Особливості ресоціалізації неповнолітніх правопорушниць / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко // Науковий вісник ВНУ. – № 7. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://i-rc.org.ua>